

ORTA ASYA TARİHİ KRONOLOJİSİ

Yrd. Doç. Dr. Ayhan PALA

Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi
Tarih Bölümü

Bu kronoloji en eski devirlerden günümüze kadar Orta Asya tarihini ihtiva etmektedir. Bu eski kıtada cereyan eden hadiseler dünya tarihinin önemli bir kısmını oluşturur. Orta Asya'nın tarihi ve stratejik durumunu çeşitli devirleri ve yönleri ile incelerken bu kronolojinin göz önünde bulundurulması okuyucunun konuyu bütün cepheleriyle kavramasına yardımcı olacaktır. Bütün devirleri kucaklayan bu kronolojinin ayrıntılı olması mümkün olmadığından ancak önemli tarihî hadiselerin tarihleri verilmiştir. Bu tarihlerin bir kısmı eskiye doğru gittikçe sayısı artacak şekilde tartışmalıdır. Araştırmacılar kullandıkları kaynakların verdiği farklı tarihlerinden birisini tercih etmişlerdir. Bu çalışmada her devrin ana kaynaklarını kullanarak araştırma eserleri yazan önemli tarihçilerin kitaplarından faydalanılmış, bunlar arasındaki farklı görüşlere işaret edilmeden tarihlerden birisi seçilmiştir. Umumi bir fikir vermek için hazırlanan böyle bir çalışmada başka türüsü düşünülemezdi. Okuyucular ayrıntılı tarihler için her alanın ayrı ihtisas eserlerine başvurmalıdırlar.

Kronolojide tarihi kesin olarak bilinmeyen hadiseler için zaman aralıkları verilmiştir. Uzun zaman devam eden tarihî hadiseler için de aynı şekilde tarih dilimi verilmiştir. Bazı hâllerde de tarihî hadisenin başladığı tarih verilmiş, bunun yanına konan + işareti ile o hadisenin daha sonraki yıllarda devam ettiği gösterilmiştir. İsimlerin yazılışında imla birliğine dikkat edilmiştir. Farklı kaynaklarda değişik şekillerde yazılan isimlerin en yaygın olanının yazılması kabul edilmiş, gerekli görülen hâllerde parantez içinde diğer isim de yazılmıştır. Bu isimlerin bir kısmı son araştırmalara göre yeni şekillerde yazılmaktadır. Ancak biz umumi okuyucuya hitap eden bu kronolojide geniş okuyucu kitlesi tarafından bilinmeyen bu yazılışları kullanmadık. Bu isimlerin tartışılması ihtisas eserlerinin konusudur. Meselâ Hun hükümdarı Me-te'nin ismi bu tür eserlerde Motun, Mao-tun, Beğtun, Bagatur gibi değişik şekillerde yazılmıştır. Biz bu isimlerden ikisini yazmakla yetindik.

KAYNAKLAR

- AGACANOV, Sergey Grigorviç, Oğuzlar, çev. Ekber N. NECEF, Ahmet ANNABERDİYEV, İstanbul, Selenge Yayınları, 2002.
- DEVLET, Nadir, Çağdaş Türk Dünyası, İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayınları, 1989.
- GROUSSET, Rene, Bozkır İmparatorluğu, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1996.
- GUMİLEV, Lev Nikolayeviç, Eski Türkler, çev. D. Ahsen BATUR, 2. Baskı, İstanbul, Selenge Yayınları, 2002.
- , Hazar Çevresinde Bin Yıl, çev. Ahsen BATUR, İstanbul, Selenge Yayınları, 2002.
- GÜZEL, Hasan Celal, Kemal ÇİÇEK, Salim KOCA (Eds.), Türkler, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- HAYİT, Baymirza, Ruslara Karşı Basmaçılar Hareketi: Türkistan Türklüğünün Milli Mücadelesi, İstanbul, Babıâli Kültür Yayıncılığı, 2006.
- , Türkistan Rusya ile Çin Arasında, Terc. Abdulkadir SADAK, İstanbul, Otağ yayınları, 1975.
- http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Dili_Konu%C5%9Fan_%C3%9Clkeler_Zirvesi (27.7.2011).
- KAFESOĞLU, İbrahim, Türk Millî Kültürü, 27. Baskı, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2007.
- SÜMER, Faruk, Oğuzlar, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1992.
- VASARY, İstvan, Eski İç Asya'nın Tarihi, çev. İsmail DOĞAN, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2007.

ORTA ASYA TARİHİ KRONOLOJİSİ

3000-1700	Afanasyevo kültürü: İdil boyu ve Batı Sibir sahası ve Altaylar'da.
1700-1200	Andronovo kültürü: Yayık ile Balkaş Gölü, İrtiş nehri boyları ve Obi nehrinin baş kısımlarında. At ve koyun besleme hâkim kültür.
1200-700	Karasuk kültürü: Yenisey nehrinin baş kısmında. Güney Sibiry ve Altay çevresinde, orta Yenisey sahasında ince yüzlü mongoloid karakter. Altay çevresinde ziraat. Dört tekerlekli araba, keçeden yapılan ev.
1200-700	Altay-Sayan dağlarının güney-batısındaki Proto-Türkler doğuda Ordos'a ve batıda Volga'ya doğru ilerlemeye başladılar.
1050-256	Çin'de Chou hanedanı. Türk kültürü tesirleri: At besleme, gök kültü, idarede askerî karakter, sanatta hayvan üslubu.
700-100	Tagar kültürü: Bronz ve kemik eşya üzerinde hayvan başı süsleri. Bronz bıçak, hançer ve ok uçları. Minusinsk bölgesi ve Altay çevresinde M. Ö. V-IV. yüzyıllarda demircilik.
705-400	İskitler: Azak Denizi çevresi, Kırım ve Karadeniz'in kuzeyinde, orta Don ve Dnyeper nehirlerine ve Tuna'ya kadar olan sahada. Sakalar: Sır Derya, Aral çevresinde.
600'ler	İran'da Zerdüş't dini. Aral ve Hazar arasında Massagetler.
516-513	Pers kralı Darius'un İskitlere karşı seferi.
400 - + 200	Sarmatlar'ın Orta Asya'dan Tuna'ya kadar istilası. Karadeniz'in kuzeyi, orta Dinyeper ve Karpatlara kadar olan sahada.
318	Hunlar ile beş feodal Çin devleti arasında Ch'in (Ts'in) devletine karşı ittifak anlaşması. Hunlar hakkında Çin kaynaklarında ilk bilgi.
300	Pazırık kültürü: Altaylar'ın güney-doğusunda.
256	Çin'de Ch'in hanedanı Chou hanedanından iktidarı aldı. Çin'i birleştirdi.
230 - 221	Hunlar'ın zayıflamaları, Çin'in ilerlemesi, İran'da Partlar Greklere karşı.
220-210	Çin'in Ordos bölgesini zaptı, bozkır bölgelerinde Çin hâkimiyeti. Yüceçilerin (Soğdlar) Doğu Asya'da hâkimiyeti.
214	Ch'in hükümdarı Shih-huang-ti kuzey taarruzlarına karşı 1845 km uzunluğundaki Çin seddini yaptırdı.
209-200	Mo-tun (Bagatur) (209-174) babası T'u-man'la savaşıp yenerek Hun devletinin başına geçti. Komşularını itaat altına aldı. Hunların parlak devri. Vusun ve Yüceçilerin (Soğd) Hunlarla savaşları.
206	Çin'de Kao-ti /206-195) tarafından Han hanedanı kuruldu.
203	Hunlar Tanrı Dağları-Kansu havalisindeki Hind-Avrupa menşeli Yüceçileri mağlup ettiler.
201	Hunlar Han İmparatorluğu ordusunu yendiler. Barış ve dostluk anlaşması imzalandı. Çin Hunlara vergi vermeyi kabul etti.
189-180	Sarmatlar'ın İskitler'e saldırısı. İmha savaşı. Hunlar'ın Batı Bölgesi'ni, kuzey Türkistan'ı ve Vusun topraklarını zaptı. Asya kıtasındaki bütün Türk halklarını tek bayrak altında topladı.

	Hun İmparatorluğu'nun sınırları doğuda Kore'ye, kuzeyde Baykal gölü ve Ob, İrtiş, İşim nehirlerine, batıda Aral gölüne, güneyde Çin'de Wei ırmağı-Tibet yaylası-Karakurum dağlarına ulaştı.
179-170	Hunların Han topraklarına hücumu. Barış ve dostluk anlaşmaları.
169-160	Partların Merv'i Greklerden alması.
174-161	Hunların yurtları Cungarya ve Yedisu'dan kovduğu Yüeciler Afganistan'a gittiler. İskender'in Baktria (Belh) bölgesinde kurduğu Grek devletine son verdiler.
	Yüecilerin bir kolu Doğu Tienşan'da Vusunlara hücum etti. Daha sonra Issık Göl bölgesine, Sakaların arasına doğru ilerlediler.
	Hun hükümdarı Ki-ok Çin başşehri Ch'ang-an'a girdi. Ticaret anlaşması yapıldı. İpek Yolu'na hâkim olmak için iki devlet arasında rekabet sonraki yıllarda da devam etti.
160	Hunlar ve Vusunlar Yüecileri Sakaların ülkesinden çıkardılar.
152	Hunlar ve Han Çin'i arasında serbest ticaret anlaşması.
149-140	Part-Saka savaşı.
141	Partlar Babil'i zaptettiler.
128	Baktria'ya gelen Yüeciler orada Greko-Baktria hükümdarlığının topraklarını istila ettiler.
140-87	Han hanedanı imparatorları Wu-ti'den itibaren (M. Ö. 140-87), Çinliler'in barbar dedikleri komşu halkları hâkimiyet altına almak suretiyle bir dünya imparatorluğu kurmaya, bu halklar arasında Çin kültürünü ve Çin hâkimiyetini yerleştirmeye giriştiler.
139-130	Sakaların Part ülkesini istilası. Hun-Han savaşları
129-120	Greko-Baktria Soğdlularca zaptedildi.
119-110	Partların Sakaları yenmesi. Han zaferi Yin-şan ve Lubnor'a kadar kervan yolunun zaptı.
109-100	Hunların karşı saldırısı. Çin'in yabancı ordulara karşı Fergana'ya yürüyüşü.
89-80	Part-Roma barışı. Hunların parçalanışı ve iç savaş.
79-70	Vusun, Ting-ling ve Wu-huanların Hunlara karşı isyanı
69-60	Hunların isyancılarla ve Çin'le savaşları
55	Hun hükümdarı Ho-han-yeh (58-31) Çin himayesini isteyince sol kanat hükümdarı olan kardeşi Çi-çi hükümdarı tanımadı. Devlet ikiye bölündü.
54	Çi-çi Batı Hun imparatoru oldu (43-36). Başşehrini kaybeden Ho-Han-yeh Çin'in kuzey-batısındaki Ordos bölgesine çekildi. Çi-çi Aral'a kadar bütün batı bölgesini idaresi altına aldı. Çu-Talas nehirleri arasında yeni bir başşehir kurdu.
53	Partlar Romalıları bozguna uğrattılar.
39-30	Partlar Suriye'de Romalıları yenildiler. Sakaların müdahalesi ve Partlarda iç savaş
36	Çinliler Hun topraklarına girerek Talas ırmağı üzerindeki başşehir tahrif ettiler. Çi-çi ve saray mensupları çarpışarak öldüler. Partların emrindeki Roma lejyonu Çinlilerle Hunların savaşında Hunlara yardım etti.
29-20	Hunlar Han İmparatorluğu'nun hâkimiyetinden kurtuldular. Doğuda Mançurya'ya, batıda Kaşgar'a kadar olan toprakları geri aldılar.
19-10	Roma-Part barışı. Han ordusu batıya sarktı.

0 +	Roma-Part barışı. Hunlar Çin hâkimiyetinden çıktılar. Vusunlarda kargaşa. Kang-chü'nün yükselişi. Sarmatlar Don boylarında. İskitler Kırım'da.
	Kırgızların ataları Kienkular Balkaş gölünün kuzey kısımlarından Yukarı Yenisey bölgesine gittiler.
10	I. Kuzula Kadphises Baktria/Toharistan (bugün kuzey-doğu Afganistan) topraklarında Kuşan hanedanını kurdu.
21-30	Kuşanların Saka ve Partlarla savaşması. Parthia'da isyan ve iç savaş. Hunların Çin'e karşı üstünlük sağlamaları
41-50	Partlar Romalıları Ermenistan'dan attılar. Alanların doğu Avrupa'ya ilerleyişi.
48	Hunlar Kuzey Hunları ve Güney Hunları olarak ikiye ayrıldılar. Güney Hunları Çin'e tabi oldular. Güney Hunlarının bir kısmı Ordos'a giderek Çin tebaası oldu.
71-80	Kuşanlardan Kanişka Hindistan'ın fethine devam etti. Çin, Siyenpi, Ting-ling ve Güney Hunlarının Kuzey Hunlarına karşı birleşmeleri.
81-90	Çin Yüceçileri (Kuşan) Kaşgar'da mağlup etti.
91-100	Kuzey Hunlarının bir kısmı Batı Tienşan bölgesine gittiler ve daha sonra daha batıya çekildiler.
111-120	Kuzey Hunlarının Han ve Siyenpilere karşı savaşı.
131-140	Hazarların ataları Aşağı Terek ve Sülek'e geldiler.
141-150	Siyenpi, Çin, Ting-ling ve Vusunların Hunlara saldırıları. Hunların Orhun bölgesinden güney Kazakistan bozkırlarına ve Türkistan'a gelmeleri.
151-160	Siyenpi yenilgisi Hunların dört kola bölünmesine yol açtı. Birisi Siyenpilere tabi oldu, ikincisi Çin hâkimiyetine girdi, üçüncü grup savaşa savaşa Yayık ve Volga sahillerine çekildi.
	Dördüncü ve zayıf grup ise Tarbagatay ve Saur dağlarına sığındı, bilahare Yedisu ve Cungarya'yı ele geçirdi. Bu sonuncular daha uzun bir süre varlıklarını devam ettirdiler.
	Bunların bir kısmı Altaylar'da Kıpçaklarla kaynaşarak Kumanları (Poloves) meydana getirdiler, bir kısmı ise Çin'e yönelerek orada X. yüzyıla kadar yaşayan bazı hükümdarlıklar kurdular.
	Bunlara "Sha-t'o Türkleri" denilmektedir. XIII. yüzyılda Moğollarla kaynaşan "Öngütler" onların torunlarıdır.
155	Tan Şihuay bugünkü Moğolistan topraklarında Siyenpi İmparatorluğu'nu kurdu.
155-390	Doğu İç Asya'da Siyenpi hâkimiyeti.
181-190	Siyenpi devletinin ordalara bölünüşü.
180	Fin-Ugor kavimleri: Batı Sibir'den başlayarak, Kama ve İdil nehirleri ile Orta Don'dan itibaren, Volga'nın menbaisi ve kuzey sahası, Fin körfezi ve Baltık sahillerine kadar
216	Güney Hun devleti yıkıldı. Toprakları Çin'e geçti.
216-394	Siyenpiler bir kısım Hun topraklarında hüküm sürdüler.
221-230	Hunların torunları Gunlar (Avrupa Hunları) güçlenirken Don ve Kuban arasında Alanlar zayıflıyorlar.

224	Partların Pers-Arşakileri yıkması. Sasaniler İran'da. I. Ardaşir (224-241) İran'da ilk Sasanî hükümdarı. Hükümdarlığı sırasında Kuşan toprakları (bugünkü kuzey-doğu Afganistan ve Batı Hindistan: Keşmir, Pakistan, Pencap) İran hakimiyetine girdi.
251-260	Gotlar Karadeniz civarında. Gunlar Yayık, Volga, Alanlar Don-Kuban arasında.
271-280	Yedisu'da Hun kabilelerinin ittifak teşkili.
276	Mani'nin öldürülmesi.
281-290	Roma-İran barışı (283). Gun-Alan savaşları. Sarmat-Roma savaşı.
IV. Asır	Hionitler Sır Derya'nın aşağı kısımlarında yaşıyorlar.
311	Güney Hunları Loyang'ı işgal ettiler. Hun şanyüsü Liu Yüan ismiyle Çin'de Erken Çao hanedanını kurdu.
331-340	Kuşan hükümdarlığının çöküşü. Muvung ve Tabgaçların güçlenmeleri. Bozkıra Tabgaç, Teleut ve Kuzey Çin'den kaçan Ju-janların yerleşmeleri.
350	Doğu Toharistan'a göçebe Hyonlar/Uar-Hunlar (Ak Hun-Eftalitler) yerleştiler. Orada bulunan İrani Kidarilerin bir kısmı daha batıya, Belh bölgesine, diğer kısmı ise Puruşapura (Peşaver) civarına gittiler.
350 +	İrtiş bölgesindeki Tielö/Ogur boyları Kazak Bozkırına göç ettiler.
351-360	Perslerin Hionitlerle önce savaşıp sonra ittifak akdetmeleri. Çin'deki Hunların katli. Mu-junların güçlenişi. Ju-jan ordasının kuruluşu.
361-370	Volga deltalarının oluşumu ve Hazarların oraları iskânı.
370	Hunlar Sarmatları hezimete uğratarak Kafkaslar'dan (Osetya'dan) İspanya'ya kadar dağıttılar.
386-534	Kuzey Çin'de Topa kökenli Kuzey Vey hanedanı.
394	Şölun Juan-Juan İmparatorluğunu kurdu.
420	Türk adı tarihte ilk defa bir Pers kaynağında Altaylı kavimlerin adı olarak kaydedildi.
431-440	Kuzey Çin'in Tabgaçlarla birleşmesi ve onların Çinlileşmeleri.
439	Son Hun devleti Kuzey Liang, Tabgaç hükümdarı T'ai-wu tarafından yıkıldı. Buradan kaçan ve Gök Türk Devletini kuracak olan Açına ordası Altaylara geldi. Juan-Juanlara tabi oldu.
448	Juan-Juanlara karşı Çin-Yüepan (Hun kökenli) ittifakı.
451-460	Hunların Azerbaycan'ı istilası. Kuşan hükümdarlığının mağlubiyeti. Doğu Hunlarının sonu.
456-457	Doğu Toharistan'daki Hyon/Uarhon göçebelere üzerinde Heftal hanedanı hakimiyeti.
461-470	Saragurların Transkafkasya'yı istilası. Eftalitler Abarları, Abarlar Sabirleri, Sabirler Saragurları söküp çıkarttı. Onlar da Akassirleri itaat altına aldı.
463	Hunlar Bulgarlar tarafından mağlup edildiler.
471-480	İranlılar Toharistan'daki Kidarileri Hindistan'a sürdüler. Eftalitler Orta Asya ve Batı Hindistan'ı ele geçirdiler.
481-490	Piruz'un Eftalitlere yenilişi ve ölümü.
491-500	Teleütlerin Yukarı İrtiş'e yerleşmeleri. Bulgarların İllirya ve Trakya'yı işgali.
VI. Asır	Bizans kaynakları Orta Asya için Turkhia (Türkiye) ismini verdiler. Menandros ilk defa bu ismi kullandı.

502-506	İran-Bizans savaşı.
501-510	Teleüt (Töles)-Ju-jan savaşı.
506-557	Kafkasya'nın kuzeyinde Sabir hâkimiyeti.
511-520	Sabırların İran ve Anadolu'ya hücumu. Teleüt devletinin Ju-jan ve Eftalitler arasında taksimi.
521-530	Teleüt isyanı ve Ju-janların mağlubiyeti.
531-540	Teleütlerin Ju-janlarca mağlub edilişi.
541-550	Türkler Çin'e elçi gönderdi. Teleütlerin Türklere itaati.
545	Doğu ve Batı Wei İmparatorlukları arasında savaş. Türkler Ju-jan hâkimiyeti altında. Batı Wei'den Bumın'a elçi geldi.
546	Eftalit elçisi Batı Wei'de. Batı Wei'ye Türklere karşı elçi gönderildi.
546	Gök Türk hükümdarı Bumın (Tumen) Juan-Juan hükümdarının kızını istedi, fakat reddedildi.
552	Bumın Ju-janlara karşı isyan etti. A-na-kui intihar ederek hayatına son verdi. İran'dan Bizans'a doğru gelen Sabırlar Agvania'yı zaptettiler. Bizans İtalya'yı itaat altına aldı.
	Avarlar Talas boyundan İdil'in batısına geldiler
553	Ch'iler Kitanları mağlup etti. Eftalit elçisi Batı Wei'de. Ju-janları mağlup eden Kara İssig Han öldü. Kardeşi Mukan Han Ju-janları Çin'e sürdü.
554	Chi'de yağmalama yapan Ju-janlar Çinlilerce mağlup edildiler. İstemi Han'ın batı seferi. Persler Sabırları Agvania'da mağlup ettiler.
555	Türkler Avarları mağlup etti. Eftalitlerle ilk çarpışmalar.
557	Batı Wei'in yerine P'ei-Chou'nun kuruluşu. Var, Huni ve Ogurların Türkler tarafından bozguna uğratılışı. Göktürkler Hazar çevresine geldiler.
558	Avarlar Kuzey Kafkaslar'da göründüler
	Ogurların itaati: Var ve Huni yani Pseudo-Avarların batıya kaçışı. Avar elçisi Bizans'ta. Avarların Sabir ve Antları mağlup edilişi.
551-560	Sabir ve Hazarların Azerbaycan'ı işgali.
560	İran'a giden Türk elçilik heyeti yolda Eftalitler tarafından öldürüldü.
561	Türklerin P'ei-Ch'i'ye karşı P'ei-Chou ile ittifakı. Sabırların Hüsrev Anuşirvan tarafından mağlup edilişi.
562	Eftalitlere karşı Türk-İran ittifakı. Pers-Bizans barışı. İkinci Avar elçisi Bizans'a geldi.
561-570	İran-Bizans barışı. Eftalit devletinin Türkler ve Persler arasında taksimi. Türklerin Bulgar, Hazar ve Gurlarla ittifakı.
563	P'ei-Chou-P'ei-Ch'i savaşı. Türk elçisi Bizans'da. Türklerin P'ei-Ch'i üzerine yürüyüşü. Perslerin Eftalitleri yenmesi.
564	Türkler Çaç'ı (Taşkent) ele geçirdiler.
565	Türkler Nesef açıklarında Eftalitleri mağlup ettiler. Avar elçisi hediyelerin artırılması talebiyle Bizans'a geldi.
566	Eftalit topraklarının Türk ve Sasaniler arasında taksimi.
569	Türklerin İran üzerine seferi. Zemarkos Türklere elçi olarak geldi. Persler Yemen'i ele geçirdiler.
571	Pers-Türk Hakanlığı barışı.

572	P'ei-Ch'i- Türk barışı. Mukan öldü. Tahta T'o-po Han geçti. Ermenistan yüzünden Bizans-İran savaşı.
575	Uturgurlar Türklerin müttefiki oldular. Bizans-İran müzakereleri.
576	P'ei-Ch'i Choular tarafından mağlup edildi. Bizanslı Valentinus Türklere elçi olarak geldi. İstemi Han'ın ölümü.
576	Sabirler Bizans tarafından Kafkaslardan atıldılar.
577	P'ei-Ch'i'nin yakılışı. Türkler Kırım'ı istila ettiler.
579	Türkler Çin'i istila ettiler. Hüsrev Anuşirvan'ın ölümü.
571-580	İran-Bizans savaşı. Ermenistan yüzünden Bizans-İran savaşı. Gök Türk Hakanlığında iç çekişme. Hakanlığın ülüşlere taksimi.
581	Çin'de Sui hanedanının kuruluşu.
582	Türklerin Çin'e hücumu püskürtüldü. Gök Türk İmparatorluğu Doğu ve Batı olarak ikiye ayrıldı.
584	Hakanlıkta iç savaş. Sha-po-lıo ve Kara Çürin Çin'le ittifak yaptılar.
588	Türk-Çin sınırında serbest ticaret bölgeleri kuruldu.
589	İran üzerine sefer. Herat savaşı. Persler Paykend'i ele geçirdi. Türk-İran barışı.
580	İran'da Behram Çubin isyanı.
589	Türklerin Herat önlerinde İranlılara yenilmesi.
591	Behram Çubin'in ordusu bozuldu. Hüsrev Perviz taç giydi.
593	Doğu ve Batı Türkleri arasında barış ve hakanlığın yeniden birleşmesi.
597	Güney Çin'de köylü isyanları. Türk-Çin çarpışmaları.
598	Çin orduları Türklere hücum etti. Kara Çürin Türk'ün elçisi Konstantinopol'da.
599-600	Türk Hakanlığı-Çin savaşı.
591-600	İsyan eden Ogorların Türkler tarafından yenilmesi.
600-650	Kuban bölgesinde bağımsız Onogur boy birliği (Magna Bulgaria).
601-610	Perslerin Mezopotamya, Suriye ve Mısır'ı zaptı. Türk Hakanlığının doğu ve batı olarak ikiye taksimi. Çin hâkimiyeti.
602	Çin'e karşı başarısız akınlar. Bizans-Pers savaşlarının yeniden başlaması.
603	Kuşanların Türklerin desteğiyle Perslere karşı isyanı. Toharistan'ın İran'dan kopuşu.
604	Hakanlığın ikiye taksimi. Doğu Hakanlığı Cangar'a, Batı Hakanlığı Taman'a kaldı. Perslerin Bizans'a saldırısı. Dara şehrinin zaptı.
605	Kıtan isyanı bastırıldı. Cungarya'da Töles Hanlığının kuruluşu. Batı Dulu Türkleri Töles kabileleri K'i-pi ve Seyanto tarafından mağlup edildi.
607	Tibet'in birleşmesi.
608	Cangar öldü. Tahta Şibir Han geçti. Cungar Tölesleri Batı Türkleriyle anlaşarak Togon'a saldırdılar. Persler Suriye'yi ele geçirip Halkedon'a kadar ilerlediler.
611-620	Pers ve Avarların Konstantinopol'a hücumları. Çin'de Sui hanedanının çöküşü. Tang hanedanının kuruluşu.
618	Çin'de T'ang hanedanının (618-907) kuruluşu.

619	T'ang-Türk ittifakı bozuldu. Tang hanedanına karşı isyanlar çıktı. Şibir Han'ın Ordos'a girişi ve ölümü. Tahta Ch'u-lo Han geçti. Cungar Tölesleri T'ung Cabgu Han'a itaat arzettiler. Tölesler-Uygurların Ch'u-lo Han'a karşı isyanı.
620	Ch'u-lo Han Sui hanedanı taraftarlarıyla ittifak yaptı. Tibet büyük gücünün doğuşu.
621	Türkler T'ai-chou ve Yüan-chou'ya saldırdılar.
622	Türkler kuzey-doğu Çin'e girdiler.
623	Doğu Türkleri Çin'e saldırdı. Geri çekiliş. Batı Türk Hakanlığı-Çin ittifakı.
624	T'ang hanedanı bütün Çin'i tek yönetim altında birleştirdi. Shan-si'nin işgali.
625	Bizans ile Batı Türk Hakanlığı arasında karşılıklı elçilik heyetlerinin gelip gidişi.
621-630	Türklerin Azerbaycan'ı fethi ve iç çekişmeler yüzünden elden çıkışı.
630	Hazarlar Doğu Avrupa'da büyük güç oldular.
630	Doğu Gök Türk Hakanlığının Tang İmparatorluğunca itaat altına alınışı.
632	Bulgar isyanı ve Kuban'da Bulgar hükümdarlığının kuruluşu.
641-650	Doğu İran'ın halife Osman tarafından fethi. Batı Türk Hakanlığında iç kavga. Hazar ittifakının çöküşü. Hazar'ın kaçakları kabul etmesi.
642	Kubrat Hanın ölümü. Magna Bulgaria'nın dağılışının başlaması.
651-660	Kırım'ın Hazarlarca fethi. Bizans-İslâm halifeliği barışı. Ermenistan ve Gürcistan'ın Araplarca fethi.
658-659	Batı Türk Hakanlığı Tang İmparatorluğu hâkimiyetine geçti.
661-670	Azerbaycan'da Hazar-Arap savaşı. Bulgarların Hazarlarca yenilmesi ve Kama'ya göçü.
663	Doğu Türkistan Tibetlilerin elinde.
670-692	Tibetliler Tuyuhun/Aja imparatorluğunu yıktılar.
671-680	Arapların Buhara, Semerkand ve Harezm'e saldırması. Tang İmparatorluğunun Asya hâkimiyeti.
679	Doğu Türklerinin Çinlilere isyanı.
681	Kutlug İltiş Kağan Doğu Gök Türk Devletini bağımsız yaptı.
681-690	Hazarların Transkafkasya'yı istilası.
691-700	Arapların Transkafkasya'yı fethi. Arapların Derbent'i işgali. Türgiş Hakanlığının kuruluşu.
691	Kapgan (691-716) Doğu Gök Türk Kağanı oldu.
696-697	Gök Türkler Çinlilerin yardımıyla Kitayları yendiler.
699	Kapgan 'ın eski Batı Göktürk boylarına karşı zaferi.
701-710	Orta Asya'nın Araplarca fethi. Türgiş, Tibet ve Çinlilerle çarpışmalar.
706-707	Kapgan'ın Gök Türkleri en önemli Oğuz boylarından Bayırkulara boyun eğdirdi.
709	Kapgan'ın Gök Türkleri Tuva'da Çık ve Az kavmini fethettiler.
710	Bizans-Hazar ve Hazar-Arap savaşları. Derbend iki defa Arapların eline geçti.
711-720	Türgişlerin Gök Türkler tarafından yenilmesi. Hazarların Azerbaycan'ı istilası.
711	Peçenek-Türgiş savaşı.
712-713	Gök Türkler Sogdia'da Araplarla savaştılar ve onları geri püskürttüler.

721-730	Soğdların Araplara karşı isyanı. Hazarların Alan ve Araplarla savaşı. Arapların Alan topraklarında ve Hazar'da bozguna uğraması.
731-740	Soğd direnişinin kırılışı. Bulan knazlığının Yahudiliği kabulü.
731	Kül Tigin'in ölümü.
734	Doğu Gök Türk hükümdarı Bilge Kağan'ın ölümü.
737	Hazarların Araplarca yenilmesi.
737	Hazar Kağanı Araplara yenilerek Müslüman oldu.
741-750	Ebu Müslim isyanı ve Ümeyye Oğullarının çöküşü. Türgiş hakanlığının yıkılışı. Türk hakanlığının yıkılışı ve Uygur hakanlığının kuruluşu.
744	Basmillar son Doğu Gök Türk kağanı Ozmış'ı öldürdüler.
745	Uygur-Basmıl-Karluk koalisyonu Gök Türk İmparatorluğunu yıktı.
745	Kutlug Bilge Kül (745-747) ilk Uygur kağanı oldu.
751	Talas vadisindeki savaşta Karluk Türklerinin ve Tibetlilerin yardımı ile Araplar Çinlileri yendiler. Tang hâkimiyetinin Orta Asya'da son bulması. Orta Asya'nın İslâm âleminin bir parçası olması.
755-797	Tibet'in parlak devri.
759-779	Bügü Kağan: Uygur İmparatorluğunun parlak devri. Maniheizm devlet dini oldu.
761-770	Hazarlar Gürcistan'da yenildiler. Uygurlar Maniheizmi kabul ettiler.
773	Alan ülkesinin Hazar'la birleşmesi.
775-785	Halife el-Mehdi zamanında Maverâünnehr'e Oğuz yerleşimleri.
776	Orta Asya'da Mukanna isyanı.
779	Budizm Tibet'te devlet dini oldu.
784	Mukanna'nın yenilmesi.
790	Tibetliler ve Karluklar Uygur-Çin koalisyonunu Beşbalık'da (Peying) yenilgiye uğrattılar.
790-860	Doğu Türkistan yeniden Tibetlilerin eline geçti.
791-800	Fergana'da Karlukların Araplarca yenilmesi.
799	Hazarların Transkafkasya'yı istilası.
800-900	Macarlar Batı Sibir'den Don ve Kuban boylarına geldiler
821-830	Horasan'da Tahirî Emirliğinin kuruluşu.
834	Hazarlar Bizans yardımıyla Don nehrinin sağ kıyısında Şarkel kalesini inşa ettiler.
840	Kırgızlar Uygur İmparatorluğu'nu yıktılar. Uygurlar Orhun nehri bölgesinden İç Asya'ya göçtüler. Bir kısmı kuzey-batı Kansu'ya, diğer kısmı ise Doğu Türkistan vaha şehirlerine yerleştiler.
840-920	Bugünkü Moğolistan topraklarında ve Tuva'da Kırgız İmparatorluğu.
850	Peçenekler Issık Göl ve Balkaş civarında yaşıyorlar.
851-860	Oğuzlar Peçenekleri yendiler. Peçenekler Emba, Ural ve Volga nehirleri sahasına gittiler.
860-880	Peçenekler İdil'i geçip Don ve Kuban çevresine gittiler.
860	Rus Knezliği Novgorod'da kuruldu.
867	Rusların Hristiyanlığı kabulü.
873	Saffarilerin Horasan'da zaferi.

875-999	Maveraünnehr ve Horasan'da Samanî hanedanı hâkimiyeti.
900	Samanîlerin Saffarîlere karşı zaferi.
X. Asır	Çin parçalanarak kuzeydeki topraklarını kaybetti. Çin'in kuzey-batısında Tankut (Hsi-Hsia), kuzey-doğusunda Kitan (Leao) devletleri kuruldu.
907-960	Çin'de Beş Hanedan dönemi.
913	Rusların Gilan'a hücumu. İtil'de imha edilmeleri. Deylem'de emirliğin kuruluşu. Hazar ve Guzlar Yayık'ta Peçenekleri yendiler.
915	Peçenekler Knez İgor'la anlaşma yaptılar.
915	Peçeneklerin Ruslara karşı seferi.
920	Kitaylar Kırgızları bugünkü Moğolistan topraklarından sürdürdüler.
921-922	Bağdad halifesinin elçisi İbn Fadlan Volga Bulgarları arasında.
922	Hazar'da Müslümanlara dinî takib.
930-950	Karahanlı hükümdarı Satuk Buğra Han İslâm dinini kabul etti. Orta Asya'da ilk Müslüman Türk hanedanı doğdu.
931-940	Deylemler Azerbaycan'ı işgal ettiler. Hazarların Alanları yenmesi ve Ortodoksluğun ortadan kaldırılması.
932-1055	Batı İran'da Büveyhî hanedanı.
941-950	Rusların Kür nehrine varışı ve denize açılmaları. Rus filosunun Karadeniz'de Bizanslılarca bozulması.
947-1125	Kuzey Çin'de Kitay kökenli Liao hanedanı.
950	Peçenekler Cim (Emba) ve Yayık civarında yaşıyorlar.
951-960	Karlukların İslâm'ı kabulü. Hazarların Rus, Guz ve Peçenekler tarafından yenilmesi.
965	Ruslar Kiev prensi Syvatoslav idaresinde Hazarları yendiler. Başşehir İtil'i tahrip ettiler.
968	Hazarlar Don ve Kuban çevresini Kiyef Knezi Svyatoslav'a kaptırdılar.
968	Peçenekler Kiyef'i kuşattı
985	Harezmlilerin Hazar'ı terk edişi. Rus-Uz ittifakına karşı Volga Bulgarları-Peçenek ittifakı.
988-997	Rus-Peçenek ve Rus-Bulgar savaşları.
991	Cürçenler Kitaylara boyun eğdiler.
992	Karahanlılar Samanî paytahtı Buhara'yı işgal ettiler.
995-1017	Mamuniler Harezmi'de.
999	Yağma ve Çiğil Türkleri, Samanî Emirliğini yıktılar. Topraklarını Karahanlılar ve Gazneliler paylaştılar.
1000 +	Orhun ve Selenge nehirleri civarında yaşayan 200 000 Kerait Hanları ile birlikte Nesturi Hristiyanlığı benimsedi.
1001-1010	Gazne'nin güçlenişi. Orta Asya'nın bölünüşü.
1008	Belh savaşı: Gazneli Mahmud Karahanlı ordularını yendi. Horasan Gaznelilerin elinde kaldı.
1017-1034	Harezmi'de Gazneli hâkimiyeti.
1021-1030	Sibirya halklarından Moğol ve Merkitlerin bozkıra gelişleri.
1025	Arslan ve yeğenleri Çağrı ve Tuğrul Batı Karahanlı hükümdarı Ali Tigin'in hizmetine girdiler.

1026	Çağrı ve Tuğrul Harezmi'e kaçtılar. Gazneliler Arslan'ın Selçuklularını Horasan'a yerleştirdiler.
1028	Tangutlar Kançou'yu işgal ettiler. Kansu Uygurları bağımsızlığı kaybettiler.
1028-1029	Selçuklu önderleri Çağrı ve Tuğrul Nişabur ve Merv'i işgal ettiler.
1029	Selçukluların bir kısmı Horasan'dan Azerbaycan'a gittiler. Harezmi'den Çağrı ve Tuğrul'un Selçukluları yerlerine yerleştiler.
1032	Batı Karahanlı hükümdarı Ali Tegin Gaznelilere tabi Harezmi şahını Debusiye'de yendi.
1032-1048	Tangut İmparatorluğu (Si Hia) Çao Yüanhao'nun hükümdarlığı sırasında kuvvetlendi.
1034	Harezmi Selçukluların eline geçti.
1036	Yaroslav Peçenekleri Kiyef'de yendi.
1036	Rusların Derbend emiri ile savaşı. Rusların birleşmesi.
1040 +	Kıpçak/Kuman kavim göçü. Kaylar Kumanları, onlar Şarileri, onlar Türkmenleri, onlar Uzları, onlar da Peçenekleri batıya ittiler.
1040	Dandanakan savaşı: Horasan Selçukluların eline geçti. Gazneliler Afganistan'daki ve Kuzey Hindistan'daki topraklara sıkıştılar.
1041-1050	İran'ın Selçuklularca zaptı. Guz ve Poloveslerin Rus sınırlarına kadar gelişleri.
1050ler	Hazarlar Kırım'ı da kaybettiler.
1051-1060	Selçukluların Azerbaycan'a saldırısı.
1055	Tuğrul Bey Bağdad'a girdi. Abbasi Hıfızlığı Selçuklu hâkimiyeti altına girdi.
1058	Tuğrul Bey halifeden Sultan ünvanını aldı.
1061-1070	Selçukluların Ermenistan ve Gürcistan'ı istilasını. Poloveslerin Ruslara ilk hücumu.
1063	Tuğrul Bey'in ölümü ile Çağrı Bey'in oğlu Alp Arslan Selçuklu sultanı oldu.
1071 +	Selçuklular ile Bizans arasında Malazgirt savaşı. İmparator Romanos Diogenes esir düştü. Anadolu'nun Selçuklularca zaptı. Hazar'ı ele geçirme ve hâkimiyet savaşı.
1072	Melik Şah (1072-1092) Selçuklu Sultanı oldu. Selçukluların parlak devri.
1091-1100	İran'da İsmailî Devleti'nin kuruluşu. Hazar Devleti tarihinin kapanışı.
1125	Cürçenler Kitayları mağlup ettiler.
1125 +	Yelü Taşı önderliğinde Kara Kitay İmparatorluğu'nun kuruluşu.
1125-1234	Kuzey Çin'de Cürçen kökenli Kin hanedanı.
1130	Sencer'in Semerkand'ı fethetti.
1141	Harezmlilerin Selçuklulara karşı isyanı. Kara Kitaylarla Selçuklular arasında Katvan savaşı.
1166-1175	Guzlar Gurgan'a saldırdı. Kara Kitaylar Belh ve Harezmi'yi istila ettiler.
1167	Cengiz Han Temuçin adıyla Moğolistan'da Onon ırmağı kıyısında doğdu.
1194	Harezmi'de Tekeş son Selçuklu hükümdarı III. Tuğrul'u yendi. Harezmi ve İran tek elde birleşti.
1199	Kerait hükümdarı Tuğrul Pekin'deki Kinlerin yardımı ile Tatarları yenerek Moğolistan'ın en güçlü hükümdarı oldu. Tuğrul'a Pekin sarayı tarafından Wang (kral) ünvanı verildi. Wang-han diye anıldı.

1200	Tekeş'in oğlu Muhammed (1200-1220) Harezmi şahı oldu.
1206	Cengiz Han topladığı kurultayda Moğol ve Türk kabilelerinin tamamı tarafından Kağan ilan edildi.
1207	Cengiz Han bütün Moğolistan'ı eline geçirdi.
1211-1215	Cengiz Han'ın Kin İmparatorluğu (Cürcetler) seferi.
1218	Kara Hitayların elindeki İli, Isık-Göl, Çu ve Talas bölgeleri ile bütün Doğu Türkistan Moğol İmparatorluğuna bağlandı.
1219	Cengiz Han'ın Harezmi seferi.
1221	Moğollar Harezmişahlar İmparatorluğunun başşehri Gürgenc'i zapt ettiler. Harezmişahlar İmparatorluğu yıkıldı. Türkistan Moğolların Çağatay Ulusuna tabi oldu.
1336	Timur Keş (Şehr-i Sebz) şehrinde doğdu.
1370	Timur Çağatay Ulusunun Türkistan hâkimiyetine son verdi. Çağatay hanedanı Doğu Türkistan'da 1508'e kadar devam etti.
1405	Timur Çin seferine çıkarken Otrar'da öldü.
1407-1447	Timur'un oğlu Şahruh Maverünnehr'de hâkim oldu.
1421	Şahruh Azerbaycan'ı kendisine bağladı.
1421	Şahruh'un oğlu Uluğ Bey Semerkand'da bir rasathane inşa ettirdi.
1428	Cengiz Han'ın torunlarından Ebu'l-Hayr Han Özbek Hanlığını kurdu.
1430-1460	Ebu'l-Hayr Han'a isyan eden Özbek kabilelerine Kazak adı verildi.
1446	Ebu'l-Hayr Han hükümet merkezini Sır Derya üzerindeki Sıgnak'a nakletti.
1447	Timur'un torunu bilgin hükümdar Uluğ Bey tahta geçti. Maverünnehr Özbeklerin hücumuna uğradı.
1449	Uluğ Bey öldürüldü.
1451	Ebu Said Timuroğullarının merkezini Semerkend'dan Herat'a nakletti.
1456	Ebu'l-Hayr Han Moğol Kalmuklara yenildi.
1467	Timur'un yeğeni Ömer Şeyh Fergana'nın bağımsız hükümdarı oldu. Ahsikent'i merkez yaptı. Oğlu Babur saltanata geçince merkezi Andican'a aldı. Şeybanilere karşı yaptığı savaşı kaybederek Fergana'yı kaybetti.
1469	Sultan Ahmed Timuroğullarının merkezini tekrar Semerkand'a nakletti.
1469-1506	Sultan Hüseyin Baykara Herat'ta bağımsızlığını ilan etti. Horasan ve Harezmi'de hâkim oldu.
1480	Rusya Altın Orda hâkimiyetinden kurtuldu.
1480-1511	Burunduk Han Kazakları kendi hâkimiyeti altında birleştirmeye çalıştı.
1490	Ebu'l-Hayr Hanın Astrahan'daki yeğeni Muhammed Şeybanî Kazak Hanı Burunduk'u yenerek Yesi şehri hükümdarı oldu. Özbek birliğini kurmak üzere Timurlularla savaştı.
1500	Muhammed Şeybanî Semerkand'ı aldı.
1505	Muhammed Şeybanî Harezmi'nin başşehri Ürgenç'i aldı. Daha sonra İran Şahı Şah İsmail işgal etti.
1507	Özbek Şeybanî Han Herat'ı zaptetti ve kendisini halife ilan etti. Türkistan ve çevresinde Timurlu hâkimiyeti sona erdi. Hazar Denizinden Doğu Türkistan'a kadar Özbek İmparatorluğu kuruldu.

1508	Ahmed Han'ın Özbeklere mağlup olup idam edilmesi ile Doğu Türkistan'daki Çağatay hâkimiyeti sona erdi. Doğu Türkistan parçalandı.
1510	Muhammed Şeybanî Merv'de Şah İsmail Safevî'ye yenildi ve öldü.
1511	Harezmi Özbekleri İran'a karşı ayaklandılar. İlbars'ı Han seçtiler.
1514	Özbekler tarafından Türkistan'dan kovulan Timurlulardan Zahirüddin Babür Hindistan'da Timuroğulları İmparatorluğunu kurdu.
1516	Sultan Said ile Doğu Türkistan'da Hocalar devri başladı. Doğu Türkistan'da siyasi birlik yeniden kuruldu.
1523	Kasım Han Kazakları kendi hâkimiyeti altında birleştirdi. Kasım Hanın ölümünden sonra Kazaklar üç ordaya bölündü: Ulu, Orta ve Küçük Cüz.
1526	Babür Panipat savaşını kazanarak Hindistan'ı ele geçirdi.
1552	Rusya Kazan Hanlığını ele geçirdi.
1556	Rusya Astrahan Hanlığını ele geçirdi.
1558-1582	Rusya Sibirya'yı ele geçirdi.
1583-1599	Kazak Hanı Tevekkel Han'ın saltanatı. Ruslar Küçüm Han'ın hâkimiyetine son vererek Sibirya'yı ele geçirdiler.
1597-1753	Şeybanî Hanlığının yerine Astrahanlılar Hanedanı geçti.
1597 +	Fergana'da Özbeklerden Şahrüh hâkim oldu ve hanedan kurdu. Fergana'da Hocalar hâkimiyeti yerine Fergana Devleti kuruldu. Şahrüh'un halefi Ebu Rahim Hokand şehri kurdu.
1598	Özbek Hanı II. Abdullah Han (1560-1598) öldü. Özbek Hanlığı parçalandı. Buhara, Harezmi (Hive) Hanlıkları kuruldu.
1599	Astrahan Hanının torunu Baki Muhammed kendini Buhara Hanı ilan etti.
1599-1640	Kazak Hanı İşim Han'ın saltanatı. Kalmuklar Kazak topraklarında yayıldılar. 1730'a kadar Kalmuk-Kazak savaşları devam etti.
1615	Hive Harezmi Hanlığının başşehri oldu.
1644-1663	Ebu'l-Gazi Bahadır Han Harezmi Hanı.
1687	Buhara Hanı Subhan Kulu Han Harezmi'yi işgal etti.
1697-1727	Cungar Hanı Tsevan Rabdan zamanında Cungarlar Yarkent'i işgal ettiler. Doğu Türkistan şehir devletlerine bölündü.
1700	Rus Çarı I. Petro Harezmi'yi himayesi altına aldığı ilan etti. Fakat bunun fiili bir neticesi olmadı.
1702-1717	Arap Muhammed Harezmi'yi Buhara hâkimiyetinden kurtardı ve saltanat sürdü.
1710	Şeybanîlerden Şahrüh Hokand Hanlığını kurdu.
1714	Rus Çarı I. Petro Hive'ye bir askerî keşif kolu gönderilmesini emretti.
1717	Harezmi Hanı Şir Gazi I. Petro'nun gönderdiği orduya karşı Harezmi'yi savundu.
1718	Ebü'l-Hayr Kazak Han'ı Bolot'la savaşarak Küçük Cüz'ün bağımsızlığını ilan etti.
1721	Abilay Han Yesi'de Orta Cüz Hanı seçildi ve Kalmuklarla savaştı. Üç Cüzü birleştirmek istedi fakat başaramadı.

1723	Ulu Cüz Kalmuk hâkimiyetine girdi. Bu durum 1758'e kadar devam etti. Bundan sonra ise toprakları Çin, Rusya ve Hokand Hanlığı arasında paylaşıldı.
1731	Küçük Cüz hükümdarı Ebü'l-Hayr Han Rus himayesine girdi.
1736-1747	İran Şahı Nadir Şah'ın saltanatı.
1739	Abılay Han Rusya'dan yardım istedi.
1740	Küçük Cüz Hanı Ebü'l-Hayr Han Rusya'nın desteği ile Harezmi işgal etti. İran Şahı Nadir Şah Harezmi'e saldırdı. Harezmi Hanı İlbars mağlup oldu.
1740-1747	Harezmi İran hâkimiyetinde kaldı.
1747	Gaib Han Harezmi Hanı oldu. Kalmukların Taşkent valisi olan Özbeklerden Hâkim Bey Taşkent'in bağımsızlığını ilan etti.
1753	Özbeklerden Mangıt boyu önderi Muhammed Rahim Atalık Buhara'da tahta çıktı. Mangıt Hanedanı başladı.
1755	Çin ordusu Cungarlar arasındaki taht mücadelesinden yararlanarak Doğu Türkistan'a girdi. Aksu şehrini aldılar. Taşkent Hanlığı da Çin nüfuzuna girdi.
1756	Abılay Han Çin hâkimiyetine girdi.
1758	Çinliler Kaşgar'ı aldılar ve Doğu Türkistan'da yayılmaya devam ettiler.
1758	Harezmi (Hive) Hanlığı Çin hâkimiyetine girdi.
1763	Harezmi Hanlığı için Mangıt, Kıpçak ve Kongirat boyları arasında savaş. Savaşı kazanan Kongiratlar hanedanı idareye geçti.
1770	Yomutların Harezmi Hanlığında isyanı.
1780	Taşkent Hanı Yunus Hoca çevresindeki Sayram, Çimkent, Türkistan gibi şehirleri ele geçirdi.
1781	Abılay Han Çin Orta Cüz'ün başşehri Türkistan (Yesi) şehrinde öldü.
1782	Ruslar Orta Cüz Hükümdarı Abdullah Han'ı esir aldılar. Rusya Orta Cüzü hâkimiyeti altına almak için çalışmalarına devam etti.
1794	Ruslar işgal için hazırlık olarak Taşkent'e bir keşif heyeti gönderdiler.
1795	Taşkent Buhara Emirliği tarafından işgal edildi. Fakat Yunus Hoca tekrar hâkim oldu.
1797	Bir Rus elçilik heyeti Taşkent'te bir yıl kalarak işgal için hazırlık yaptı.
1799	Hokand ordusu Taşkent'e saldırdı.
1800	Taşkent Hanı Yunus Hoca Hokand seferinde yenildi ve öldü.
1808	Hokand Hanı Alim Han Taşkent'i ele geçirdi. Taşkent'in bağımsızlığı sona erdi. Bundan sonra Taşkent için Buhara ve Hokand Hanlıkları savaştılar.
1812	Ruslar Orta Cüzü bölmeyi başardılar. Argın boyu önderi Bökey Han ve Veli Han hâkimiyeti paylaştılar. Ruslar Balkaş Gölü'ne kadar indiler.
1814	Hokand Hanlığı Türkistan bölgesini topraklarına kattı.
1818	Hokand Hanı Ömer Han Aral Gölü'nün güneyini ele geçirdi. Daha sonra oğlu Muhammed Ali zamanında Hokand Hanlığı Çinlilerden Kaşgar'ı aldı fakat iç savaş yüzünden koruyamadı.
1822	Rusya Orta Cüz'ü ortadan kaldırdı.
1824	Rusya Küçük Cüz'ü ortadan kaldırdı. Bölgeyi Orenburg vilayetine bağladı.
1830	Hokand Hanı Muhammed Ali Çinlilerden Kaşgar'ı tekrar aldı. Topraklarını genişletti. Buhara Hanlığı ile 15 savaş yaptı.

1839	Rusya Hive Hanlığını işgal etmeye karar verdi. Fakat başarılı olamadı.
1840	Buhara Hanı Nasrullah Fergana Hanlığının başşehri Hokand'ı işgal etti. Hokand Hanı Muhammed Ali ve yakınlarını öldürttü. Daha sonra Şir Ali Fergana'yı diriltti. Hocent ve Taşkent'i aldı.
1850	İngilizler Hindistan Timuroğulları Devletine son verdiler.
1854	Rusya Aral Gölü ile Balkaş Gölü kuzeyindeki Küçük Cüz'e ait bölgeleri Rusya İmparatorluğuna kattı. Rusya'nın Hive Seferi başarısız oldu.
1860	Rusya ile Çin arasında ticaret anlaşması imzalandı. Rusya'nın Kaşgar'da konsolosluk açması kabul edildi.
1864	Rusya, Hokand Hanlığına saldırdı. Türkistan ve Çimkent şehirlerini ele geçirdiler. Taşkent'i alamadılar.
1865	Rusya, Orenburg Genel Valiliğine bağlı Türkistan Bölgesi kurulmasına karar verdi. Rusya Taşkent'e hücum ederek aldı.
1866	Rusya Taşkent'i ilhak ettiğini ilan etti.
1867	Rus Çarı II. Aleksandr, İran ve Hindistan'a kadar ilerleme kararını verdi. Bunun için Buhara Emirliği'ne baskı uygulanması kararlaştırıldı.
1867	Rusya Türkistan Genel Valiliği kurulmasına karar verdi. Konstantin von Kaufman Genel Vali tayin edildi. Rusya Hokand'ı işgal etti.
1868	Rusya Kazak topraklarının ilhakını tamamladı. Kazak topraklarının Rusya'nın mülkü olduğu ilan edildi.
1868	Rusya Buhara Hanlığına bağlı Semerkand'ı işgal etti ve yakıp yıktı.
1869	Rusya Harezmi (Hive) Hanlığına saldırdı.
12 Ağustos 1873	Kongirat hanedanı idaresindeki Harezmi Hanlığı Rusya himayesine girdi.
28 Eylül 1873	Buhara Emirliği Rusya himayesine girdi.
1876	Rusya iç savaşlar yüzünden zayıflayan Hokand Hanlığına son verdi. Hokand Hanlığı Fergana Bölgesi adı ile Türkistan Genel Valiliğine bağlandı.
1877-1881	Ruslarla Türkmenler arasında Göktepe savaşları.
1884	Ruslar Merv'i ele geçirdiler.
1886	Yomutların Harezmi Hanlığındaki isyanı bastırıldı.
1898	Türkistanlılar Ruslara karşı Andican'da ayaklandılar.
1905	Rusya Mançurya'da Japonlara yenildi. Rusya'da ihtilal oldu ve meşrutiyet ilan edildi.
1916	Rus Çarı Türkistan'dan asker istedi. Türkistan'da isyan çıktı. 200.000 kadar Türkistanlı cepheye gönderildi. Karşı koyan 160.000 kadar Türkistanlı Sibiryaya sürüldü. Ayaklanmalar 1917 sonuna kadar sürdü.
1917	Türkistan'da kıtlık çıktı. Halkın ve hayvanların büyük bir kısmı öldü. Rusya'da Şubat İhtilali oldu. Geçici Rus Hükümeti Nisan ayı başlarında Türkistan Genel Valiliği yönetiminden sorumlu bir Türkistan komitesi kurdu.
16-23 Nisan 1917	Türkistan Müslümanları Kongresi yapıldı. Türkistan Merkezî Müslüman Şurası adı altında bir teşkilat kurulmasına karar verildi. Teşkilata Mustafa Çokay başkan olarak seçildi.

20 Kasım 1917	Lenin ve Stalin Rusya'daki bütün Müslümanlara çağrıda bulunarak inanç ve geleneklerinin korunacağını ilan etti ve ihtilalin desteklenmesini istedi.
Kasım 1917	III. Müslümanlar Kongresi, Muhtar Türkistan Cumhuriyeti kurulmasına karar verdi. Rusya'da Bolşevikler iktidarı ele geçirdiler.
8-13 Aralık 1917	Orenburg'da Türkistan'ın Kazak Türkleri Kongresi yapıldı. Alaş-Orda Muhtar Cumhuriyeti ilan edildi ve hükümet seçildi.
9-12 Aralık 1917	Hokand'da toplanan Olağanüstü IV. Müslümanlar Kongresinde Rus İhtilali prensipleri istikametinde ve Demokratik Rus Cumhuriyeti sınırları içinde mahallî bir muhtariyet ilan edilmesine karar verildi. Türkistan muhtariyeti ilan edildi.
12 Aralık 1917	Sovyet Hükümeti Türkistan Sovyet Halk Komiserliğine gönderdiği telgrafta Buhara'nın bağımsızlığının kabul edildiğini bildirdi.
13 Aralık 1917	Taşkent'te Türkistan'ın muhtariyetini kutlamak için toplanan halk Bolşevik Kızıl Muhafızlar tarafından katliama uğratıldı.
Aralık 1917	Alaş-Orda Hükümetinden Muhammedcan Tinişbay Muhtar Türkistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı oldu. Daha sonra Mustafa Çokay Devlet Başkanı oldu.
Ocak 1918	Alaş-Orda Hükümetinin Eğitim ve Kültür Bakanı Ahmet Baytursun Moskova'da halk komiseri Stalin'le görüştü. Stalin Rusya Sovyet Hükümeti'nin Kazak-Kırgızların hükümetini tanıyacağı sözünü verdi. Bu söz tutulmadı.
18 Ocak 1918	Kızıl Ordu Orenburg'u işgal etti.
20-26 Ocak 1918	Taşkent'te toplanan IV. İşçi ve Asker Temsilcileri Kongresi Hokand'daki Türkistan Hükümetinin ortadan kaldırılmasına karar verdi.
21 Şubat 1918	Kızıl Muhafızlar ve Ermeni Taşnaklardan oluşan ordu Hokand'ı işgal etti. Hükümet üyeleri şehri terk ettiler.
2 Mart 1918	Kızıl Ordu birlikleri ve Genç Buharalılar Buhara Emirliğine karşı saldırıya geçtiler. Buhara Emirine bağlı kuvvetler tarafından mağlup edildiler.
25 Mart 1918	Ruslar ve Buharalılar arasında barış anlaşması imzalandı. Sovyet Hükümeti Buhara Emirliği'nin bağımsızlığını tanıdı.
28 Mayıs 1918	Gence'de bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti kuruldu. Mehmed Emin Resulzade cumhurbaşkanı oldu.
29 Eylül 1919	Madamin Bek Fergana'da Sovyet muhaliflerinin katılımıyla geçici bir hükümet kurdu. Bu hükümet 1920 yılı Mart ayına kadar devam etti.
1 Ocak 1920	Türkistan Komisyonu Doğu Milletlerarası Propaganda Konseyini kurdu. Başkanlığına Sovyet Rusya hakimiyeti altındaki Türk komünistlerinin lideri olan Mustafa Suphi getirildi.
1 Şubat 1920	Harezmi Hanlığı Rusya ve Genç Hiveliler tarafından ortadan kaldırıldı. Harezmi Halk Şuraları Cumhuriyeti kuruldu.
6 Mart 1920	Basmacılar ile Türkistan Sovyet Cephesi arasında Margilan şehrinde barış anlaşması yapıldı.
8 Mart 1920	Rus Komünist Partisi Merkez Komitesi, Türkistan Cephesi Kumandanı ve Türkistan Komisyonu üyesi Frunze'nin talebine uygun olarak yeni bir karar verdi.

	Buna göre Türkistan Komünist Partisinin 5. Konferansında alınan Türkistan Cumhuriyeti kurma kararını feshedilerek Türkistan'ın SSCB'ne bağlı muhtar bir Sovyet cumhuriyeti olarak kalması kararlaştırıldı.
27 Nisan 1920	Kızılordu Azerbaycan'ın bağımsızlığına son verdi. Mehmed Emin Resulzade tutuklandı.
3 Mayıs 1920	Şir Muhammed, Madamin Bek'in teslim olmasından sonra Geçici Türkistan Hükümetini kurdu.
Ağustos 1920	Buhara Komünist Partisi 4. Kongresi Çarcoy'da toplandı. Frunze'nin katıldığı kongre Buhara Emirliğinin silahlı ayaklanma ile devrilmesine karar verdi.
26 Ağustos 1920	Sovyet Hükümeti Kazak topraklarında Kırgız Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetini kurdu.
2 Eylül 1920	Buhara Frunze'nin Kızıl Ordu birlikleri tarafından işgal edildi.
13 Eylül 1920	Sovyet Hükümeti Harezmi Halk Cumhuriyetinin bağımsızlığını tanıdı.
15 Eylül 1920	Buhara Emirliği ortadan kaldırıldı. Buhara Halk Cumhuriyeti ilan edildi.
29 Eylül 1920	Türkistan Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlı Hive (Harezmi) Halk Cumhuriyeti ilan edildi.
6 Ekim 1920	Buhara Halk Şuraları Cumhuriyeti ilan edildi.
4 Mart 1921	Sovyet Hükümeti Buhara Halk Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanıdı.
2 Ekim 1921	Enver Paşa, Sovyet Hükümetince ayarlanan bir tren ile Buhara'ya gitti. Moskova İngiltere aleyhine çalışması için destek vaat etti ise de Enver Paşa'ya güvenmediğinden bu desteği vermedi. Enver Paşa Türkistan'ın bağımsızlığı için mücadele başlattı.
18 Mayıs 1922	Rusya Komünist Partisi Merkez Komitesi Enver Paşa'nın İngiliz ajanı olduğunu iddia ederek Buhara ve Türkistan'ın Afgan ve Türk unsurlardan temizlenmesi kararlarını aldı.
4 Ağustos 1922	Enver Paşa Tacikistan'da Belcivan yakınlarındaki Obdara köyünde Rus birlikleri tarafından öldürüldü. Türkistanlıların Ruslara karşı mücadelesi devam etti.
1923	Buhara Halk Şuraları Cumhuriyetinin adı Buhara Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olarak değiştirildi.
28-31 Ocak 1924	Buhara Cumhuriyeti Basmacılığı ortadan kaldırmaya karar verdi.
16 Eylül 1924	Türkistan Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ortadan kaldırıldı.
20 Eylül 1924	Buhara Halk Cumhuriyeti ortadan kaldırıldı.
29 Eylül 1924	Harezmi Halk Cumhuriyeti ortadan kaldırıldı. Daha sonra Harezmi Cumhuriyetinin toprakları Özbekistan ve Türkmenistan arasında paylaştırıldı.
27 Ekim 1924	Özbek ve Türkmen Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri ve Tacik Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kuruldu.
15 Haziran 1925	Kırgız Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin adı Kazak Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olarak değiştirildi.

1 Şubat 1926	Kırgız Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kuruldu.
12 Haziran 1929	Tacik Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin adı Tacik Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olarak değiştirildi.
30 Mayıs 1934	Sovyetler Birliği Orta Asya'da Basmacılığın bittiğini bildirdi.
5 Aralık 1936	Kazak ve Kırgız Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin adındaki Muhtar sıfatı kalktı. Birliği oluşturan devletler arasına alındılar.
12 Kasım 1944	Çin'e karşı Kulca isyanı neticesinde Tarbagatay ve Altay vilayetlerinde Doğu Türkistan Cumhuriyeti ilan edildi. Alihan Türe cumhurbaşkanı seçildi. Bu devlet zamanla Sovyetler Birliği kontrolüne girdi.
Ekim 1949	Mao Çin'de iktidar ele geçirerek Çin Halk Cumhuriyetini kurdu. Doğu Türkistan Cumhuriyeti ortadan kaldırdı.
25 Kasım 1954	Çin idaresi İli'de Kazak Muhtar eyaletini kurdu.
1955	Doğu Türkistan'da Şincang-Uygur Muhtar Bölgesi kuruldu
16 Aralık 1986	Kazakistan Komünist Partisi Merkezî Komitesi Dinmuhammed Kunayev'in emekli ederek yerine Gennadiy Kolbin'i 1. Sekreter seçti. Almatı'da şiddetli protesto gösterileri yapıldı.
27 Ekim 1990	Askar Akayev Kırgızistan Parlamentosu tarafından cumhurbaşkanı seçildi.
27 Ekim 1990	Saparmurad Niyazov Türkmenistan devletbaşkanı seçildi.
Kasım 1990	Kırgızistan SSC adı Kırgızistan Cumhuriyeti olarak değiştirildi.
15 Aralık 1990	Kırgızistan Yüksek Şurası Egemenlik Beyannamesini kabul etti.
31 Ağustos 1991	Kırgızistan Yüksek Şurası "Devlet Bağımsızlığı Hakkında" beyanname neşretti. Kırgızistan bağımsız devlet oldu.
31 Ağustos 1991	Özbekistan bağımsızlığını ilan etti.
12 Ekim 1991	Askar Akayev genel seçimde cumhurbaşkanı seçildi.
27 Ekim 1991	Türkmenistan bağımsızlığını ilan etti.
1 Aralık 1991	Kazakistan'da Nursultan Nazarbayev cumhurbaşkanı seçildi. Kazakistan SSC adı Kazakistan Cumhuriyeti olarak değiştirildi.
8 Aralık 1991	Belovejsk'de (Beyaz Rusya) Bağımsız Devletler Topluluğu kurulması antlaşması imzalandı.
16 Aralık 1991	Kazakistan bağımsızlığını ilan etti.
21 Aralık 1991	Bağımsız Devletler Topluluğu Ek Protokolü (Almatı Bildirisi) imzalandı. SSCB feshedildi.
22 Aralık 1991	Kırgızistan Bağımsız Devletler Topluluğu Antlaşmasını imzaladı.
29 Aralık 1991	İslâm Kerimov Özbekistan cumhurbaşkanı seçildi.

30-31 Ekim 1992	Türk Devlet Başkanlarının katıldığı 1. Türk Zirvesi Ankara'da toplandı.
18 Ekim 1994	Türk Devlet Başkanlarının katıldığı 2. Türk Zirvesi İstanbul'da toplandı.
28 Ağustos 1995	Türk Devlet Başkanlarının katıldığı 3. Türk Zirvesi Bişkek'te toplandı.
21 Ekim 1996	Türk Devlet Başkanlarının katıldığı 4. Türk Zirvesi Taşkent'te toplandı.
Kasım 1996	Aşkabad'da toplanan Hazar Denizi kıyısı ülkeleri dışişleri bakanları Hazar'ın statüsü belirlenene kadar mevcut rejimin korunmasını kararlaştırdılar.
26 Nisan 1996	Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan devlet başkanları Şanghay'da yaptıkları zirve toplantısında Sınır Bölgelerinde Askeri Alanda Güvenliği Güçlendirme Anlaşmasını imzaladılar.
24 Nisan 1997	Şanghay Beşlisi Moskova'da toplandı. Bu ikinci zirve toplantısında taraflar Sınır Bölgelerinde Karşılıklı Askeri Kuvvetlerin Azaltılması Anlaşmasını imzaladılar.
9 Haziran 1998	Türk Cumhuriyetleri Devlet Başkanlarının katıldığı 5. zirve Astana'da toplandı.
3 Temmuz 1998	Şanghay Beşlisi Almatı'da toplandı. Bu üçüncü zirve toplantısında taraflar bölgenin barış ve güvenliğinin geliştirilmesi için ortak bir deklarasyon imzaladılar. Ayrıca bölgenin ekonomik işbirliğinin güçlendirilmesi için fikir alışverişinde bulundular.
25 Ağustos 1999	Şanghay Beşlisi Bişkek'te toplandı. Bu dördüncü zirve toplantısında taraflar tek kutuplu dünya düzeni yerine çok kutupluluğu öne çıkardılar.
8 Nisan 2000	Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanlarının katıldığı 6. zirve Bakü'de toplandı.
5 Temmuz 2000	Şanghay Beşlisi Duşanbe'de toplandı. Bu beşinci zirve toplantısında taraflar daha çok askerî güvenlik üzerinde durdular.
26 Nisan 2001	Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları 6. Zirvesi İstanbul'da toplandı.
15 Haziran 2001	Özbekistan'ın da katılımıyla Şanghay Beşlisi Şanghay İşbirliği Teşkilatı'na dönüştü. Şanghay Anlaşması bu şehirde imzalandı ve beyanname yayımlandı.
17 Kasım 2006	Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanlarının katıldığı 7. zirve Antalya'da toplandı.
3 Ekim 2009	Nahcivan'da toplanan Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesinde imzalanan Nahcivan Anlaşması ile Türk Konseyi adı ile daimî sekretarya kuruldu.
	Türk Konseyi'nin merkezinin İstanbul'da, Parlamenterler Asamblesinin (TÜRKP) Bakü'de, Türk Akademisinin de Astana'da olması kararlaştırıldı.
15 Eylül 2010	Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanlarının katıldığı 8. zirve İstanbul'da toplandı.